

Új kiállítás a Textilmúzeumban

Iskolai mintakendők

Kutasi Csaba

Újabb időszakos tárlattal várja a látogatókat az óbudai Textilmúzeum. Április 14-én Dr. Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter nyitotta meg az „Iskolakendők – a kézimunka-oktatás remekei a 19-20. században” című kiállítást. A nép- és polgári iskolák kézimunkavizsga-remekein a különböző hímzések, öltések, ill. horgolástechnikák elsajátításáról adtak számot a korabeli tanulók. A kiállított anyag főként Szilágyi Julianna iparművész gyűjtéséből származik, ugyanakkor az Iparművészeti- és a Palóc Múzeum kölcsönözött kézimunkái is láthatók.

A kiállított tárgyak ún. iskolai mintakendők. A különböző mintagyűjtemények textilanyagon történő megjelenítését képezi a mintakendők, ezek iskolai változatai a gyakorlati tanulmányok során jöttek létre. A gyapjú-kongré alapra általában keresztszemes hímzéssel (esetenként lapos öltéssel), színes gyapjúfonalakkal vitték fel a különböző jeleket és motívumokat. Az iskolai mintakendők felső részén az ABC diszes betűi találhatóak több sorban elhelyezve, majd a számok 0-tól 9-ig. Esetenként a római számok is szerepeltek. A kendő középső felületén a minták, országonként változó motívumkincsek kaptak helyet (pl. páva, szarvas, koszorúk, virágok, egyházi jelenetek grafikái stb.). A kendő alsó részén készítőjének monogramja és az alkotás létrehozásának évszáma is gyakran megjelenik. Az iskolakendőket alábélelték, az igényesebb lányok bekerezteve megőrizték.

A horgolási mintacsíkok is a mintakendőkhöz sorolandók. Az apácázárdákban, leány-nevelőintézetekben és polgári iskolákban tanított csipkekészítés fortélyait a növendékek otthonaikban is továbbadták. A horgolótűvel létrehozott kézimunkák elkészítése egyszerűbb volt a kötött csipkékéénél. Az alkotásokat kötények, ingujjak, vállkendők, ágyneműk (pl. lepedő, párnavég) díszítésére használták.

A mintakendők rövid története

A mintakendők története több évszázados múltra tekint vissza. A legkorábbi darabokat Közel-Keleten, a Turfán-oázis templomának ásatásai során találták (indával díszített alkotások). A Kr. u. 850 körüli időkből származó, az akkor ismeretlen okból készült mintakendőket követően 1589-ből származik a pontosan meghatá-

rozható idejű első emlék. A 17. századtól egyre több ilyen kendő maradt fenn a gyűjteményekben. Akkortájt a kézimunka-oktatás családokon belül folyt, az iskolai oktatásba csak később került be. Ennek kezdetei a középkori kolostorokban, a leánynövendékeknek folyó kézimunka-tanításban lelhetők fel. A főúri kastélyokban, nemesi házaknál elsajátított tudást a lányok saját közösségeikben is kamatoztatták.

Hazánkban Mária Terézia rendelete alapján vált az oktatás részévé a varrás, horgolás, hímzés. Kötelező tantárgyként 1762-ben két árvaházban indult meg a kézimunka-tanítás. Jóval később a felső népiskolákban (1868), majd a polgári iskolákban (1869) vezették be, 1905-től pedig a népiskolák kötelező tantárgyává vált. A kiadott tanmenet csak a főbb irányokat határozta meg, a tanítónők egyéni oktatási törekvéseiket érvényesíthették. Az alapanyagok (pl. pamut, len, gyapjú, hernyóselem) és a feldolgozási eljárások szemléltetése is fontos követelmény volt. A főként Németországból beszerzett szemléltetőeszközöket a tantermek falán helyezték el. Az osztályközösségekre külön kézimunkázási módszertant dolgoztak ki, miután az egyéni oktatás gyakorlata erre nem volt alkalmas.

Az „Iskolakendők a kézimunka-oktatás remekei a 19-20. században” című kiállítás létrejöttét a Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata, a Nemzeti Kulturális Alap és a Textilmúzeum Alapítvány támogatta. Az időszakos kiállítás 2011. április 14-től augusztus 19-ig tekinthető meg az óbudai Textilmúzeumban (Bp. III., Lajos u. 138., tel 367 5910). Kiállítás-vezetés és kiegészítő foglalkozásként hímzésoktatás szombatonként 10-től 14 óráig április 30-án, május 14-én, június 4-én, június 18-án vagy 25-én lesz.

Megújult a Textilnyomás története kiállítás

Az állandó kiállítások közül a Textilmúzeumban megújult a textilnyomás történetét feldolgozó bemutató. „A pintadérától a digitális textilnyomtatásig” mottóval kialakított kiállításon többek között a textilmintázás kezdeti eszközei, a kékfestő mintázás tárgyai, a különböző nyomóberendezések és mintázószerszám-készítő technikák láthatók. Az érdeklődők

különböző textilanyagokon tanulmányozhatják a különböző nyomási eljárásokat, különleges technológiákat. Az újabb műtárgyakon kívül a magyarázó szövegek is megújultak és bővültek. Az érdeklődőknek – főként az iskolásoknak – erre a célra készített CD-ROM is rendelkezésre áll. A „Pintadérától a digitális textilnyom-

tatásig” c. összeállításban számos magyarázó ábra, kép és leírás alapján ismerhető meg a textilnyomás története, fejlődése és a jellegzetes eljárások. Az anyag végén feladatok megoldásával lehet meggyőződni a kiállításon látottak és a magyarázatok megfelelő elsajátításáról.